

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՆԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՆ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ՆՎԻՐՎՈՒՄ Է
ՆՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆ
25-ԱՄՅԱԿԻՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ՆՎԻՐՎՈՒՄ Է
ՀՀ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆ 25-ԱՄՅԱԿԻՆ

Երևան
ԵՊՀ հրատարակչություն
2017

ՀՏԴ 340:06
ԳՄԴ 67
Ե 813

*Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի խորհուրդը*

Գլխավոր խմբագիր՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան**

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան**

Խմբագրակազմ՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ.Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան**

Ե 813 ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու/ ԵՊՀ; Գլխ. խմբ.՝ Գ. Ս. Ղազինյան. –Եր., ԵՊՀ, 2017, 534 էջ:

Ժողովածուն ամփոփում է ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետում 2016 թ. դեկտեմբերի 8-ին տեղի ունեցած գիտաժողովի նյութերը՝ նվիրված ՀՀ Սահմանադրությունն ընդունելու 20-ամյակին:

Այն ընդգրկում է իրավունքի գրեթե բոլոր ճյուղերի վերաբերյալ գիտական աշխատանքներ, որոնք աչքի են ընկնում բարձրացված հարցերի արդիանակությամբ, տեսական խոր վերլուծություններով և գործնական նշանակությամբ: Ժողովածուի մեջ տեղ են գտել ինչպես ճանաչված գիտնականների, այնպես էլ երիտասարդ դասախոսների ու ասպիրանտների աշխատանքները: Կարող է օգտակար լինել իրավաբան տեսաբաններին, իրավաստեղծ և իրավակիրառ մարմինների ներկայացուցիչներին, իրավունքի տարբեր հարցերով հետաքրքրվողներին:

ՀՏԴ 340:06
ԳՄԴ 67

ISBN 978-5-8084-2208-7

© ԵՊՀ հրատ., 2017
© Հեղ. խումբ, 2017

**ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ՆՈՐՄԱՏԻՎ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ՆԱԽԱԳԾԵՐԻ ՄՇԱԿՄԱՆ
ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՐԳՆ ՈՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ**

Օլիմպիա Գեղամյան

*ԵՊՀ քաղաքացիական դատավարության
ամբիոնի աշխատենտ, իրավ. գիտ. թեկնածու*

21-րդ դարը վստահաբար կարելի է կոչել քաղաքացիական հասարակության կայացման ժամանակաշրջան, որտեղ մեծ դեր ու առաքելություն ունի կապը քաղաքացիների ու իշխանության միջև: Բազմաթիվ պետություններ որդեգրել են այն քաղաքականությունը, որը կարևորում է քաղաքացիական հասարակության մասնակցությունը ցանկացած ոլորտում քաղաքականության մշակմանն ու դրա կյանքի կոչմանը: Պետությունները, ժողովրդավարական սկզբունքներին համապատասխան, սկսել են կարևորել հասարակության լայն զանգվածի կարծիքը տարբեր ոլորտների քաղաքականության կամ կոնկրետ նախագծերի և փաստաթղթերի վերաբերյալ, ինչը կարևոր երաշխիք է կառավարության գործունեության թափանցիկության ապահովման համար և թույլ է տալիս հասարակության շահագրգիռ անդամներին քննադատության դաշտից դուրս գալ փոխադարձ արդյունավետ աշխատանքի դաշտ: Հասարակության մասնակցության հիմնական արժեքն այն է, որ հասարակություն-իշխանություն համատեղ աշխատանքի արդյունքում կատարելագործվում են փոխադարձ շփման մեխանիզմները, որն ուղեկցվում է հանրային վստահության աստիճանի բարձրացմամբ:

Էկոլոգիական գլոբալ ճգնաժամի պայմաններում ռացիոնալ բնօգտագործման և առավել ևս, շրջակա միջավայրի պահպանության գործում ևս թե՛ առանձին պետությունների, թե՛ դրանց միավորումների ու թե՛ միջազգային հանրության համար ակնհայտ դար-

ձավ հասարակության և իշխանությունների համաձայնեցված երկ-
խոսության պահանջը՝ որպես այս ոլորտում քաղաքականության
մշակման և որոշումների կայացման գործընթացին ժողովարդավա-
րական, թափանցիկ ու հաշվետու մեխանիզմների ապահովման
հիմնական բաղադրիչ: Ահա հենց այս փաստով է պայմանավորված
շրջակա միջավայրի պահպանության առնչությամբ ընդունված մի
շարք միջազգային կոնվենցիաներում հասարակության մասնակ-
ցության իրավունքն ուղղակիորեն արտացոլելը հատկապես 20-րդ
դարի վերջին («Բնության համաշխարհային հրովարտակը»,
«Անդրսահմանային ենթատեքստում շրջակա միջավայրի վրա ազ-
դեցության գնահատման մասին» կոնվենցիա, «Կլիմայի փոփոխու-
թյան մասին» կոնվենցիա, «Արդյունաբերական վթարների անդրսահ-
մանային ներգործության մասին» կոնվենցիա, Մտոկիոլմի հռչակա-
գիրը Շրջակա միջավայրի հիմնախնդիրների մասին, Ռիո դե Ժանեյ-
րոյի «Շրջակա միջավայրի և զարգացման մասին» հռչակագիրը և
այլն)¹:

Բնականաբար, առանձին պետությունների ազգային օրենսդ-
րություններում ևս զուգահեռաբար իրականանում էր շրջակա միջա-
վայրի վերաբերյալ որոշումների կայացման գործընթացին հասարա-
կության ներգրավման ինստիտուտի ներմուծումն ու իրավական
կարգավորման մեխանիզմների նախատեսումը: Իհարկե, պետու-
թյունները սահմանադրական մակարդակով այս իրավունքն ամրագ-
րելիս շեշտադրում էին այլ անձանց հետ միավորումներ կազմելու,
դրանց անդամագրվելու, քաղաքական կուսակցություններ ստեղծե-
լու, դրանց անդամագրվելու ելակետային ասպեկտը, այսինքն մաս-
նակցության իրավունքն ընդհանրապես, սակայն, պետք է նկատի

¹ Տե՛ս http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/charter_for_nature.shtml, ՀՀԱԳՆՊՏ 2004.12.20/4(12), Ընդունվել է 25.02.91, ուժի մեջ է մտել 10.09.97: ՀՀ ԱԳՆՊՏ 2004.12.20/4(12), ընդունվել է 09.05.92, ուժի մեջ է մտել 21.03.94: ՀՀԱԳՆՊՏ 2004.12.20/4(12), ընդունվել է 17.03.92, ուժի մեջ է մտել 19.04.2000: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declarathenv.shtml:

http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/riodecl.shtml

ունենալ, որ այդ ձևակերպումները լիովին տարածվում էին նաև շրջակա միջավայրի առնչությամբ որոշումների կայացմանը հասարակության մասնակցության ձևերի վրա՝ անհատական կամ հասարակական կազմակերպությունների միջոցով: Օրինակ, Հայաստանի Հանրապետություն 1995 թ. ընդունված Մահմանադրությունում¹, ինչպես նաև 2005 թ. և ապա 2015 թ. կատարված փոփոխությունների² արդյունքում մշտապես ամրագրված է եղել այլ անձանց հետ միավորումներ կազմելու, արհեստակցական միություններ ստեղծելու, քաղաքական կուսակցություններ ստեղծելու, դրանց անդամագրվելու ազատությունը:

Մահմանադրական այս դրույթների հիման վրա էլ երկրների Էկոլոգիական օրենսդրությունը նախատեսում է կոնկրետ շրջակա միջավայրի առնչությամբ որոշումների կայացման գործընթացին հասարակության մասնակցության իրավունքը: Մասնավորապես, պատահական չէ, որ Հայաստանի Հանրապետության անկախացումից խիստ կարճ ժամանակ անց՝ 1991 թ. ընդունված «Բնության պահպանության մասին ՀՀ օրենսդրության հիմունքներում»³, իսկ մի փոքր ավելի ուշ 1995 թ. ընդունված «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքում⁴ արդեն իսկ հստակ նախատեսված էին այս գործընթացում հասարակության մասնակցության լայն հնարավորություններ: Ոլորտի հարաբերությունները կարգավորող իրավական ակտերի շարքում անհրաժեշտ ենք համարում մատնանշել նաև «Հասարակական կազմակերպությունների

¹ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետություն, ընդունվել է 05.07.95, ուժի մեջ է մտել 13.07.95:

² Տե՛ս ՀՀՊՏ 2005.12.05/Հատուկ թողարկում, ընդունվել է 27.11.2005, ուժի մեջ է մտել 06.12.2005: ՀՀՊՏ 2015.12.21/Հատուկ թողարկում, ընդունվել է 06.12.2015, ուժի մեջ է մտել 22.12.2015:

³ Տե՛ս ՀՀԳԽՏ 1991.07.15/13(993), ընդունվել է 09.07.91, ուժը կորցրել է 04.01.2007:

⁴ Տե՛ս <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=2115>

մասին» և «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքները¹:

Այսօր էլ այդ հարաբերությունների իրավական կարգավորման համար կյանքի կոչված «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքում² նախատեսված է «ազդակիր համայնք» և «շահագրգիռ հանրություն» հասկացությունները և առանձին գլխով ներկայացված է շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության գործընթացում հանրության ծանուցման, քննարկումների իրականացման կարգն ու դրանց ներկայացվող պահանջները: Օրենքում մանրամասն սահմանված է, որ քննարկումների մասին հասարակությունը պետք է ծանուցվի քննարկումից առնվազն 7 օր առաջ, որը պարտադիր կերպով պետք է բովանդակի ձեռնարկողի մասին տվյալներ, հիմնադրությային փաստաթղթի կամ նախատեսվող գործունեության համառոտ նկարագրությունը, իրականացման վայրը դրանց հետ ծանոթանալու և քննարկումների իրականացման վայրը, պայմանները, դիտողություններ ու առաջարկություններ ներկայացնելու ժամկետները: Այս օրենքի կարևորագույն արժեքներից մեկն այն փաստն է, որ պարտադրում է լիազոր մարմնին քննարկումներում ապահովել իր ներկայացուցչի մասնակցությունը և հանրային քննարկումների արդյունքում որպես պարտականություն նախատեսում է համապատասխան արձանագրության կազմումն ու տեսաձայնագրության կցումը: Իսկ որպես հանրության մասնակցության արդյունավետության բարձրացման երաշխիք սահմանված է այն դրույթը, որի համաձայն հանրության հիմնավորված դիտողություններն ու առաջարկությունները պետք է հաշվի առնվեն ձեռնարկողի ու լիազոր մարմնի կողմից, իսկ դրանք հաշվի չառնելու դեպքում տրվեն հիմնավոր պատճառաբանություններ:

Ինչպես տեսնում ենք, օրենքը կոչված է կառուցողական երկխոս-

¹ Տե՛ս ՀՀՊՏ 2001.12.27/42(174), ընդունվել է 04.12.2001, ուժի մեջ է մտել 27.12.2001: ՀՀՊՏ 2002.05.21/15(190), ընդունվել է 03.04.2002, ուժի մեջ է մտել 31.05.2002:

² Տե՛ս ՀՀՊՏ 2014.07.30/41(1054), ընդունվել է 21.06.2014, ուժի մեջ է մտել 09.08.2014:

սություն կազմակերպելու միջոցով հասարակության և կառավարության ջանքերը համադրելու մարմնավորմանը: Ու չնայած վերոհիշյալ օրենքը բավականին մանրամասն ամրագրում է հասարակության մասնակցության կարգն ու պայմանները, բայց պետք է նշել, որ ելնելով այն հանգամանքից, որ օրենքը կոչված է կարգավորելու միայն շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցություն ունեցող փաստաթղթի (քաղաքականություն, ռազմավարություն, հայեցակարգ, ուրվագիծ, բնական ռեսուրսների օգտագործման սխեմա, ծրագիր, հատակագիծ, քաղաքաշինական ծրագրային փաստաթուղթ) նախագծի և շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցություն ունեցող ուսումնասիրության, արտադրության, կառուցման, շահագործման, վերակառուցման, ընդլայնման, տեխնիկական և տեխնոլոգիական վերազինման, վերապրոֆիլավորման, կոնսերվացման, տեղափոխման, լուծարման և փակման նախատեսվող գործունեության հարաբերությունները, ուստի ակնհայտ է դառնում, որ հասարակության մասնակցությունն էլ օրենքը նախատեսում է միայն հենց հիմնադրությային փաստաթղթի ու նախատեսվող գործունեության գնահատման ու փորձաքննության գործընթացների շրջանակներում:

Մինչդեռ 1998 թ. ընդունված և 2001 թ. ՀՀ կողմից վավերացրած «Էկոլոգիական տեղեկատվության մատչելիության, որոշումների կայացման գործընթացին հասարակության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին» կոնվենցիան¹ (այսուհետ՝ Օրհուսի կոնվենցիա) 6-րդ, 7-րդ և 8-րդ հոդվածների ներքո մանրամասն կարգավորում է ինչպես հասարակության մասնակցությունը գործունեության կոնկրետ տեսակների վերաբերյալ որոշումների ընդունման գործընթացին, հասարակության մասնակցությունը շրջակա միջավայրի հետ կապված պլանների, ծրագրերի և քաղաքականության հետ առնչվող հարցերի լուծմանը, այնպես էլ հասարակության մասնակցությունը անմիջական կիրառման ուժ ունեցող նորմա-

¹ Տե՛ս https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/documents/ACText/Aarhus_Convention_Armenian.pdf:

տիվ դրույթների և/կամ ընդհանուր կիրառում ունեցող իրավաբանորեն պարտադիր նորմատիվ ակտերի նախապատրաստման գործում: Հասարակության մասնակցության ինստիտուտի նման համընդգրկուն մոտեցումը հնարավորություն է տալիս հասարակության ներկայացուցիչներին մասնակցելու յուրաքանչյուր գործընթացի, որի հետևանքով որոշակի ազդեցություն է կրելու շրջակա բնական միջավայրը: Շրջակա միջավայրի հետ առնչվող բոլոր գործընթացներում հասարակության մասնակցության հնարավորությունները նախատեսող Օրհուսի կոնվենցիան նպաստում է նաև սոցիալական կայունությանը, քանի որ հնարավորություն է ընձեռում յուրաքանչյուրին արտահայտելու իր կարծիքը համապատասխան հարթակներից ու պահանջել պետական մարմիններից հաշվի առնելու այն¹:

Օրհուսի կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի համաձայն. «Յուրաքանչյուր կողմ պարտավոր է միջոցներ ձեռնարկել աջակցելու հասարակությանը արդյունավետորեն մասնակցել պետական մարմինների կողմից շրջակա միջավայրի վրա էական ազդեցություն, անմիջական կիրառման ուժ ունեցող նորմատիվ դրույթների և այլ ընդհանուր կիրառում ունեցող իրավաբանորեն պարտադիր ակտերի, նախապատրաստման փուլի ընթացքում, երբ դեռևս բաց են բոլոր հնարավորությունները: Այդ նպատակով կիրառվում են հետևյալ միջոցները.

ա. արդյունավետ մասնակցություն ապահովելու համար բավարար ժամկետների սահմանում,

բ. ակտերի նախագծերը պետք է հրապարակվեն կամ այլ ձևով լինեն մատչելի,

գ. հասարակությանը պետք է ընձեռնվի հնարավորություն անմիջականորեն կամ ներկայացուցչական-խորհրդատվական մարմինների միջոցով ներկայացնելու դիտողություններ:

¹ Տե՛ս Շրջակա միջավայրին վերաբերող իրավական ակտերի մշակման գործընթացին հասարակության մասնակցության ուղեցույց. /Ս. Բ. Իսկոյան, Օ. Մ. Գեղամյան, Շ. Ս. Հախվերդյան, Լ. Տ. Պետրոսյանց - Երևան 2015, էջ 23:

Հասարակության մասնակցության արդյունքները պետք է հնարավորինս հաշվի առնվեն»:

Իհարկե, վերոհիշյալ դրույթի ներքո սահմանված իրավական ակտերի մշակման գործընթացին հասարակության մասնակցության ոլորտում գործող իրավական պահանջները կարող են համեմատաբար մեղմ թվալ, այդուհանդերձ, այն նախ և առաջ մեկնաբանվում է որպես պետության պարտավորություն համապատասխան միջոցներ ձեռնարկելու համար¹: Ավելին, քանի որ նույն կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածը սահմանում է, որ Կոնվենցիայի դրույթները չեն սահմանափակում որևէ Կողմի իրավունքը շարունակել իրագործել կամ ձեռնարկել ... որոշումների ընդունման գործընթացին հասարակության ավելի ակտիվ մասնակցություն..., քան դա նախատեսված է Կոնվենցիայով, ուստի պարզ է դառնում, որ Կոնվենցիան նախատեսում է նվազագույն, ելակետային պայմաններ, որոնք չեն կարող որևէ ձևով սահմանափակվել որևէ պետության իշխանության կողմից:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ տարբեր իրավական համակարգերում նորմատիվ ակտն ունի տարբեր անվանումներ, Կոնվենցիայի հեղինակները արդարացիորեն կիրառել են «անմիջական կիրառման ուժ ունեցող նորմատիվ դրույթ»/կամ ընդհանուր կիրառում ունեցող իրավաբանորեն պարտադիր նորմատիվ ակտ» բնորոշումը: Իրավունքի տեսությունում իրավական ակտը բնորոշվում է որպես իրավաստեղծության սուբյեկտների կողմից ընդունվող փաստաթուղթ, որը բովանդակում է իրավական նորմեր, ունի պաշտոնական գրավոր ձև և ուղղված է որոշակի հասարակական հարաբերությունների կարգավորմանը²: Ընդ որում՝ իրավական ակտերը դասակարգվում են տարբեր չափանիշներից ելնելով և առանձին պետությունների մեջ կարող են ունենալ տարբեր համակարգ: Օրինակ կոնվենցիայի բնորոշումը հնարավորություն է տալիս անկախ տվյալ պետության մեջ կիրառվող տերմինաբանությունից՝ հասարակությունն ընդգրկել համախառնախան գործընթացի նախապատրաս-

¹ Sté u Aarhus Convention: An Implementation guide. 2nd ed, 2013, էջ188:

² Sté u Краткий юридический словарь. Отв. ред. А. В.Малько, М. 2010, էջ 56:

տական փուլում: Ինչպես արդեն նշվել է, շրջակա միջավայրին վերաբերող իրավական ակտերի մշակման գործընթացին հասարակության մասնակցության հարաբերությունների կարգավորման մասով ազգային օրենսդրության մեջ գլխավոր դերը պատկանում է «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքին, որտեղ նշված է, որ հանրային քննարկումների կազմակերպման և իրականացման կարգը սահմանվում է ՀՀ Կառավարության կողմից: Այս դրույթի հիման վրա էլ 2010 թ. մարտի 30-ին ընդունվել է «Հանրային քննարկումների կազմակերպման և իրականացման կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ Կառավարության որոշումը¹: Այդ որոշմամբ հանրային քննարկումը բնութագրվում է որպես նորմատիվ իրավական ակտի նախագծի մասին շահագրգիռ ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց իրազեկման, ինչպես նաև նրանցից կարծիքների հավաքման աշխատանքների իրականացման գործընթաց: Այս որոշման 2-րդ կետի համաձայն, նորմատիվ իրավական ակտի նախագիծ մշակող մարմնի հիմնական խնդիրներն են քննարկման դրված հարցերի վերաբերյալ հանրային կարծիքի բացահայտումը, այլընտրանքային տարբերակների, հնարավոր ծախսերի, օգուտների և հավանական ռիսկերի վերաբերյալ տեղեկությունների ստացումը և իրավաստեղծ աշխատանքներում հասարակության մասնակցության ապահովումը: Այս գործընթացում շատ կարևոր է ճիշտ գնահատել հասարակության մասնակցության ժամանակահատվածը, այսինքն՝ Կոնվենցիայում կիրառվող «նախապատրաստման փուլը, երբ դեռևս բաց են բոլոր հնարավորությունները» ժամանակահատվածը: Կոնվենցիան այս պարագայում նախատեսում է կոնկրետ այն ժամանակահատվածը, երբ համապատասխան ակտի նախագիծը դեռևս գտնվում է գուտ պետական մարմինների օրենսդրական գործընթացի փուլում, այսինքն՝ համապատասխան նախագիծը դեռևս չի հասել օրենսդիր մարմնի քննարկմանը: Դա, մասնավորապես, բխում է նաև Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի բովանդակությունից, որը «պետական մարմին»

¹ Տե՛ս ՀՀՊՏ 2010.04.07/14 (748), ընդունվել է 25.03.10, ուժի մեջ է մտել 01.01.2011:

հասկացության մեջ ներառում է բոլոր վարչական մարմինները, վարչական գործառնություններ իրականացնող ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց, շրջակա միջավայրի հետ կապված հանրային պարտականություններ կամ գործառնություններ կատարող կամ հանրային ծառայություններ մատուցող ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց, վերոհիշյալ մարմնի կամ անձի վերահսկողության նորքո գտնվողներին... և չի ներառում դատական և օրենսդիր իշխանության մարմիններն ու ինստիտուտները: Մտացվում է, որ հենց այն ժամանակահատվածը, երբ համապատասխան նախագիծը գտնվում է պետական մարմինների քննարկման ներքո և չի մտել օրենսդիր քննարկման դաշտ, համարվում է վաղ փուլ, որտեղ հնարավոր է տարածայնությունների հարթում ու հետագա խնդիրների կանխարգելում, որից հետո Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածն էլ այլևս չի գործում: Իրավամբ հասարակության մասնակցությունն այս փուլում լիովին հնարավոր է դարձնում համապատասխան նախագծի վրա հասարակության արդյունավետ ազդեցությունը: Այստեղ հասարակությունը կարող է առաջարկությունների, դիտողությունների միջոցով ներկայացնել իր հստակ դիրքորոշումը, բացահայտել նախագծի՝ իր հայեցողությամբ խոցելի կողմերը, իր արդյունավետ դերակատարմամբ ազդել նախագծի ընդունման գործընթացի արդյունքների վրա: Այսինքն, Օրհուսի կոնվենցիան լավագույնս նախատեսում է բոլոր հնարավորությունները հասարակության համար լինելու իրական ազդեցիկ գործոն նորմատիվ ակտերի նախագծերի մշակման գործընթացում: Կոնվենցիան հասարակության մասնակցության ինստիտուտը կառուցում է այնպիսի կարևորագույն սկզբունքների վրա, ինչպիսիք են հրապարակայնությունը, մատչելիությունն ու թափանցիկությունը, որոնք հանգում են նախագծի վերաբերյալ բավարար տեղեկատվության մատչելիությանը, հասարակության պատշաճ ծանուցմանը, վաղ փուլում նրա մասնակցությունն ապահովելուն, ողջամիտ ժամկետներին, նախագծի վերաբերյալ դիտողություններ և առաջարկություններ ներկայացնելու հնարավորությանը, հասարակության կարծիքը պատշաճ հաշվի առնելուն և ընդունված իրավական ակտերի հրապարակայնության ապահովման

նր: Տեղին ենք համարում հիշատակել «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքը, որի համաձայն իրավական ակտի նախագիծը մշակող պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինը, պետական կամ համայնքային հիմնարկը կամ իրավաբանական անձը ...այդ մարմնի աշխատակիցների ու մասնագետների թվից կարող է ստեղծել նախագծի մշակման հանձնաժողով: Նախագծի մշակման աշխատանքները կատարելու համար կարող են ներգրավվել նաև գիտական կազմակերպությունների, շահագրգիռ մարմինների ու կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ, մասնագետներ: Դրական պետք է գնահատել ՀՀ-ում ընդունված պրակտիկան, ըստ որի նախագծեր մշակելիս լիազորված պետական մարմնի նախաձեռնությամբ աշխատանքային խմբերում ներգրավվում են նաև համապատասխան մասնագիտացված ՀԿ-ների, ակադեմիական կառույցների ներկայացուցիչներ, ինչը շատ կարևոր երաշխիք է նախագծի որակական մշակվածության առումով:

Այսպիսով, շրջակա միջավայրին վերաբերող իրավական ակտերի մշակման գործընթացին հասարակության մասնակցության ելակետային դրույթներից է համարվում ծանուցումը: «Հանրային քննարկումների կազմակերպման և իրականացման կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ Կառավարության որոշման համաձայն. «Նախագիծը մշակող մարմինն իր ինտերնետային կայքում պետք է հրապարակի հանրային քննարկումների հրավեր, որը պետք է պարունակի քննարկումների իրականացման տեսակի, վայրի, ժամի, ժամկետների, քննարկման թեմայի, ինչպես նաև հանրային քննարկմանը մասնակցելու համար շահագրգիռ անձանց կողմից ներկայացվող դիմումների ընդունման վերջնաժամկետի (եթե ըստ նախագիծը մշակող մարմնի, նման դիմում ներկայացնելն անհրաժեշտ է) մասին տեղեկություններ...: Հանրային քննարկումներ իրականացնելու նպատակով հրավերը հրապարակելու հետ մեկտեղ նախագիծ մշակող մարմնի ինտերնետային կայքում հրապարակվում է նորմատիվ իրավական ակտի նախագիծը, իրավական ակտի ընդունման հիմնավորումը, ինչպես նաև նախագիծ մշակող մարմնի հայեցողությամբ այլ նյութեր»: Թե՛ Օրհուսի կոնվենցիայի, թե՛ ազգային օրենսդրությո-

յան վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ծանուցումը համարվում է պատշաճ, եթե հնարավորություն է տալիս ճիշտ և ամբողջական պատկերացում կազմել մասնակցության առարկայի, ձևաչափի, ժամկետների վերաբերյալ, ողջամիտ ժամանակ է հատկացնում պատրաստվելու ու մասնակցելու համար: Ու թեև հիմնախնդրի իրավական կարգավորման օրենսդրական ամրագրումն առկա է, սակայն, ցավոք, պետք է նշել, որ ՀՀ-ում շատ հասարակության ծանուցումը հաճախ իրականացվում է ուշ, ինչի պատճառով ոչ բոլոր շահագրգիռ կողմերն են հնարավորություն ունենում մասնակցելու քննարկումներին:

Ինչ վերաբերում է ծանուցման եղանակին, ապա դա պետք է իրականացվի այնպիսի ձևով, որ դրան կարողանան ծանոթանալ հասարակության հնարավորինս լայն խմբեր¹: Ինչպես պարզ է դառնում Կառավարության որոշման դրույթներից, ՀՀ-ում նախատեսված է հանրության ծանուցման մեկ պարտադիր եղանակ, այն է՝ ծանուցումը նախագիծը մշակող մարմնի ինտերնետային կայքի միջոցով: Իսկ հրավերն ու իրավական ակտի նախագիծը ՋԼՄ-ներով կամ ժամանակակից հեռահաղորդակցման այլ միջոցներով տարածելը (սովորական փոստ, էլեկտրոնային փոստ, հեռախոսային հաղորդագրություններ, ֆաքս և այլն), կառավարության որոշմամբ թողնված է նախագիծը մշակող մարմնի հայեցողության ներքո: Կարծում ենք ծանուցման միակ պարտադիր եղանակ նախատեսելը լուրջ թերություն է գործընթացի կազմակերպման տեսանկյունից, մանավանդ եթե հաշվի առնենք, որ բնակչության լայն զանգվածներ կարող են լուրջ խնդիրներ ունենալ ինտերնետային հասանելիության, պետական մարմինների կայքերում հստակ կողմնորոշման հետ: Մեր խորին համոզմամբ, հասարակության ծանուցումն առավել արդյունավետ կդառնա, եթե ինտերնետային կայքում տեղադրելու հետ մեկտեղ

¹ Տե՛ս Ա. Իսկոյան, Ս. Այվազյան, Բ. Գաբրիելյան, Ա. Եղոյան, Ի. Ջարաֆյան, խմբ. Կ. Դանիելյան. Օրհուսի կոնվենցիայի դրույթների կիրառումը Հայաստանում: Ձեռնարկ քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների համար, Կիև, 2004, էջ 36:

պարտադիր կերպով գործեն ևս մեկ կամ մեկից ավելի եղանակներ: Սա կբխի նաև Օրհուսի կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի պահանջներից, որի համաձայն. «Յուրաքանչյուր կողմ պետք է ձգտի ապահովել, որ պետքի պաշտոնատար անձինք և պետական մարմինները շրջակա միջավայրին առնչվող հարցերով աջակցություն ցուցաբերեն հասարակությանը և ուղղորդեն տեղեկատվության մատչելիության, որոշումների կայացմանը մասնակցելու գործընթացին ու արդարադատության իրականացմանը մասնակցելու գործին»:

Օրհուսի կոնվենցիայի հիմնական սկզբունքներից է նաև հասարակության մասնակցության ապահովումը նախագծերի մշակման վաղ փուլում: Դա պայմանավորված է այն պարզ հանգամանքով, որ նախագծերի քննարկման նախնական փուլում առավել դյուրին է նախագծում էական փոփոխություններ և լրացումներ կատարելը և՛ ժամանակի, և՛ մոտեցումների համաձայնեցման առումով: Ավելի ուշ փուլերում, երբ ավարտին է մոտենում նախագծի ընդունման գործընթացը, ավելի բարդ է դառնում դրանում փոփոխություններ կատարելու քայլերը: Ինչպես տեսնում ենք Կոնվենցիայի սահմանումից բխում է Կողմերի պարտավորությունը բավարար ժամկետներ սահմանել արդյունավետ մասնակցություն ապահովելու համար: Ու թեև կոնկրետ ժամկետներ Կոնվենցիան չի սահմանում, սակայն, Կոնվենցիայով նախատեսված կարգավորումները բավարար հստակությամբ կանխորոշում են հասարակության մասնակցության ժամանակահատվածները: Այսինքն, Կողմերն իրենց հայեցողությամբ պետք է այնպես պլանավորեն հասարակության մասնակցությունը, որ վերջինս բավարար ժամանակահատված համարվի արդյունավետ մասնակցության տեսանկյունից: Պետք է նկատի ունենալ, որ այս գործընթացում խոսքը վերաբերում է ոչ թե մեկ ժամկետի սահմանմանը, այլ ինչպես հասարակությանը ծանուցելու, այնպես էլ մասնակցության համար նախապատրաստվելու, համապատասխան դիտողություններն ու առաջարկությունները ներկայացնելու համար սահմանված ժամկետներին, դրանց արդյունքների մասին հասարակությանը տեղեկացնելու ժամկետներին, նախագծի լրամշակման ու հրապարակման ժամկետներին: Այս պարագայում ան-

պայմանորեն պետք է հաշվի առնվեն նախագծի բարդությունը, ծավալը, աշխատանքային ռեժիմում նախատեսվող տոներն ու երկարատև արձակուրդները: Բնականաբար, եթե խոսքը վերաբերում է բովանդակային լայն շրջանակ ընդգրկող և ծավալուն ակտերին, նպատակահարմար կլինի սահմանվել ավելի երկար ժամկետ, մինչդեռ փոքր ծավալով կամ տեխնիկական բնույթի նախագծերի համար՝ նվազագույն ժամկետներ: Պետք է նշել, որ գործող օրենսդրությունը չի նախատեսում մասնակցության ժամկետները երկարացնելու հնարավորություն այն դեպքերի համար, երբ նախագծում կատարվել են էական փոփոխություններ: Ու եթե նախագիծ մշակող մարմինը ևս չի դրսևորում համապատասխան նախաձեռնություն, կարող է ստեղծվել այնպիսի իրավիճակ, որ լրամշակման համեմատաբար ուշ փուլում էականորեն փոփոխված նախագիծն ընդունվի առանց հասարակության պատշաճ մասնակցության, ինչը խաթարում է իրավական ակտի նախագծի ընդունման գործընթացին հասարակության մասնակցության հասկացությունը:

Շրջակա միջավայրին վերաբերող իրավական ակտերի մշակման գործընթացին հասարակության մասնակցության կարևորագույն խնդիրներից մեկն էլ համարվում է մասնակցության հնարավոր ձևը: Օրենսդրության վերլուծությունից պարզ է դառնում, որ ընդհանուր առմամբ մասնակցության համար բավարար է ցանկության դրսևորումը, սակայն «Հանրային քննարկումների կազմակերպման և իրականացման կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ Կառավարության որոշման 7-րդ կետի համաձայն որոշ դեպքերում կարող է պահանջվել համապատասխան դիմում: Սա, առանձին դեպքերում, կարծում ենք, կարող է կապված լինել տեղերի սահմանափակումների, առավել կազմակերպված կարգով քննարկումներն անցկացնելու և մի շարք այլ հանգամանքների հետ: Կարծում ենք առավել նպատակահարմար կլինի հստակ սահմանել այն բոլոր հիմքերը, որոնց առկայության դեպքում անհրաժեշտ է նախապես դիմում ներկայացնել քննարկմանը մասնակցելու համար: Այն նաև կարևոր երաշխիք կհանդիսանա հասարակության անդամների մասնակցությունն անխոչընդոտ կազմակերպելու համար:

«Հանրային քննարկումների կազմակերպման և իրականացման կարգը հաստատելու մասին» որոշման համաձայն հանրային քննարկումներ իրականացնելու նպատակով հանրային քննարկումների հրավերը հրապարակելուց առնվազն տասներկու օր հետո նախագիծ մշակող մարմնի նախաձեռնությամբ հանրային քննարկումները կարող են իրականացվել նաև հանրային կամ շահագրգիռ անձանց հետ հանդիպումների, բաց լսումների, քննարկումների, ինչպես նաև հեռահաղորդակցության հնարավոր միջոցներով: Նույն որոշման հաջորդ կետը սահմանում է, որ հանրային քննարկումներ իրականացնելու նպատակով հանրային քննարկումների հրավերը հրապարակելուց հետո հասարակական հարցումների միջոցով հանրային քննարկումներ կարող են իրականացվել գրավոր կամ բանավոր: Կարծում ենք, ավելի ողջամիտ կլիներ հստակ սահմանել դասական քննարկումների և նշված մյուս ձևաչափերի հարաբերակցությունը, որպեսզի հնարավոր լինի հասկանալ, թե կարող են արդյոք դրանք փոխարինել միմյանց, թե դրանք կարող են կիրառվել որպես լրացուցիչ միջոց և այլն: Մեր խորին համոզմամբ մասնակցության ձևերը պետք է հստակեցվեն ու տարանջատվեն իրենց բովանդակությամբ, ինչը հնարավորություն կտա ելնելով այդ եղանակներից յուրաքանչյուրի առանաձնահատկություններից՝ խուսափել համապատասխան խնդիրներից պրակտիկայում:

Եվ, վերջապես, հասարակության մասնակցության գործընթացի կարևորագույն ելակետը պետք է լինի որոշում կայացնող մարմինների կողմից հասարակության կարծիքը հաշվի առնելը պատշաճ կերպով և անհրաժեշտության դեպքում դրա հիման վրա համապատասխան նախագծում փոփոխություն կատարելը: Այսինքն, հասարակության մասնակցությունը ենթադրում է ազդեցություն թողնել ընդունվելիք որոշման բովանդակության վրա: Այն պետք է դիտել ոչ թե որպես հասարակությանը մատուցած ծառայություն, այլ պետական մարմինների պարտավորություն՝ ստացած առաջարկությունները կշռադատել տարբեր հասարակական շահերի լույսի ներքո ու տալ հիմնավորված պատասխան: Այսպիսով, հասարակության յուրաքանչյուր ներկայացուցիչ մասնակցության համապատասխան ձևա-

չափի շրջանակներում իրավունք ունի ներկայացնելու իր դիտողությունները, փաստեր, կարծիք, վերլուծական տվյալներ: Դա կարող է արվել նաև հանրային լուսմներից հետո սահմանված ժամկետում: Այստեղ շատ կարևոր ենք համարում անդրադառնալ Օրիուսի կոնվենցիայով նախատեսված «շահագրգիռ հասարակություն» հասկացությանը, որը սահմանվում է հետևյալ կերպ. «... շրջակա միջավայրին վերաբերող հարցերով որոշումների ընդունման գործընթացի արդյունքում ազդեցություն կրող և/կամ նման ազդեցության ենթակա և/կամ նշված գործընթացում շահագրգռվածություն ունեցող հասարակություն...»: Այս ձևակերպմամբ ներառելով նաև շրջակա միջավայրի պահպանության հարցերով զբաղվող և ազգային օրենսդրությամբ ներկայացվող պահանջներին համապատասխանող ոչ կառավարական կազմակերպությունները, Օրիուսի կոնվենցիան իրավամբ ձգտում է լսելի դարձնել հասարակության բոլոր շերտերի մտեցումները:

Ըստ Կառավարության՝ քննարկվող որոշման, հանրային քննարկումների ընթացքում ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք ինտերնետային կայքում հրապարակված նորմատիվ իրավական ակտի նախագծի վերաբերյալ կարող են ներկայացնել իրենց առաջարկությունները ու դիտողությունները, որոնք կարող են թողնվել ինտերնետային կայքում հատուկ այդ նպատակով ստեղծված տեղում կամ ուղարկվել համապատասխան էլեկտրոնային հասցեով, ինչպես նաև կարող են գրավոր ներկայացնել նախագիծ մշակող մարմին: Եթե առաջարկությունները և/կամ դիտողությունները ներկայացվել են էլեկտրոնային հասցեով, ապա նախագիծ մշակող մարմինն անմիջապես, բայց ոչ, ուշ քան մեկ աշխատանքային օրվա ընթացքում, հետադարձ կապի միջոցով տեղեկացնում է համապատասխան դիտողությունները և/կամ առաջարկությունները ստանալու մասին:

Հանրային քննարկումներ իրականացնելու նպատակով հանրային քննարկումների հրավերը հրապարակելուց հետո հասարակական հացումների միջոցով հանրային քննարկումներ կարող են իրականացվել գրավոր կամ բանավոր: Տվյալ դեպքում նախագիծ

մշակող մարմնի ներկայացուցիչը ներկայացնում է համապատասխան նախագծի համառոտ նկարագիրը և հարցման ենթակա հարցերի շրջանակը: Հարցման մասնակիցներն իրենց առաջարկությունները և դիտողությունները ներկայացնում են հարցումն իրականացնողին: Հարցումն իրականացնողը պետք է կազմի հարցումների վերաբերյալ գրավոր արձանագրությունը, որը ստորագրվում է վերջինիս կողմից: Արձանագրության մեջ պետք է ամրագրված լինեն հասարակական հարցումն իրականացնող մարմնի անվանումը, հարցումների ամսաթիվը, թեման, մասնակիցների առաջարկությունները և դիտողությունները: Գրավոր ներկայացված առաջարկությունները և դիտողությունները կցվում են արձանագրությանը:

Յավոք, ՀՀ-ում ընդունված պրակտիկայում շատ հաճախ տեղ են գտնում վերոհիշյալ գործընթացի խաթարումներ: Դրանք մի դեպքում վերաբերում են այն փաստին, որ օրենսդրությամբ ամրագրված չէ հանրային քննարկումներ անցկացնելու պահանջը այն բնակավայրերում, որոնց բնակիչների շահերը հատկապես առնչվում են տվյալ նախագծի կարգավորման առարկան կազմող իրավահարաբերությունների հետ, մյուս դեպքում կրում են հասարակությանը ուշ ծանուցելու, մեկ այլ դեպքում դիտողությունների ու առաջարկությունների համար նախատեսված հատվածի բացակայության, որոշ դեպքերում այդ կարծիքը հաշվի չառնելու բնույթ: Պետք է նկատի ունենալ, որ հասարակության մասնակցության արդյունքները հաշվի չառնելը ընթացակարգային խախտում է, և ինչքան էլ դա ուղղակիորեն չի հանգեցնում ընդունված իրավական ակտի անվավերությանը, սակայն հիմք է հանդիսանում մասնակցության իրավունքի պաշտպանության դատական և արտադատական եղանակներին դիմելու համար: Օրհուսի կոնվենցիայի 9-րդ կետի համաձայն հասարակության անդամը, ում մեկնաբանությունը պատշաճ կերպով հաշվի չի առնվել, կարող է իրավունքի խախտման փաստը վիճարկել վարչական կամ դատական վարույթում:

Իհարկե, Օրհուսի կոնվենցիան ընդունելուց և դրա պրակտիկ կիրառումից արդեն որոշ ժամանակ անց պարզ է դառնում, որ անհրաժեշտություն կա որոշակի դրույթների բովանդակությունն ու

դրանց կիրառումն առավել հանգամանալից սահմանելու համար, ինչի արդյունքում Օրհուսի կոնվենցիայի Հասարակության մասնակցության հարցերով նպատակային խմբի կողմից մշակվում են խորհրդատվական բնույթի առաջարկություններ¹: Մշակված փաստաթուղթն ընդունվել է 2014 թ. Մասստրիխտում կայացած Օրհուսի կոնվենցիայի Կողմերի 5-րդ հանդիպման կողմից, որում ամրագրված մոտեցումներն ուղղորդող նշանակություն ունեն պետությունների համար ազգային օրենսդրության կատարելագործման տեսանկյունից:

Հայաստանի Հանրապետությունում ևս Օրհուսի կոնվենցիայի ավելի քան տասնամյա գործունեության պրակտիկայում ի հայտ են եկել առանձին դժվարություններ: Ազգային օրենսդրության մակարդակում ևս շրջակա միջավայրին վերաբերող իրավական ակտերի նախագծերի քննարկումների գործընթացում հանրային մասնակցության հիմնահարցը ունեցել և ունի առավել մանրամասն իրավական կարգավորման կարիք, ինչը պայմանավորված է մի դեպքում հարակից օրենսդրության հետ այս ոլորտի բազմաշերտ կապերով, որոշ դեպքերում քննարկվող հարցերի մեծ հասարակական հնչեղությամբ, ՀՀ ստանձնած միջազգային պարտավորություններին համահունչ քննարկվող ոլորտում թափանցիկության և հրապարակայնության առավել բարձր մակարդակ ապահովելու անհրաժեշտությամբ:

Մեր խորին համոզմամբ ստեղծված իրավիճակում առավել նպատակահարմար է գործող իրավական ակտերի շարքում ընդունել նաև կոնկրետ «Շրջակա միջավայրին վերաբերող նորմատիվ իրավական ակտերի նախագծերի մշակման գործընթացին հանրային մասնակցության կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ Կառավարության որոշում, ինչը հնարավորություն կտա, հաշվի առնելով վերոշարադրյալը և էկոլոգիական օրենսդրության համակարգի ու կառուց-

¹ «Շրջակա միջավայրին վերաբերող հարցերով որոշումների ընդունմանը հասարակության արդյունավետ մասնակցության խթանմանն ուղղված մասստրիխտյան առաջարկներ». ECE/MP.PP/2014/8:

վածքի բարդությունը, առավել հստակ իրավական կարգավորման ենթարկել քննարկվող ոլորտի հարաբերությունները:

ПОРЯДОК И УСЛОВИЯ УЧАСТИЯ ОБЩЕСТВЕННОСТИ В РАЗРАБОТКЕ ПРОЕКТОВ НОРМАТИВНЫХ ПРАВОВЫХ АКТОВ, КАСАЮЩИХСЯ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Олимпия Гегамян

*Ассистент кафедры гражданского процесса ЕГУ,
кандидат юридических наук*

Глобальный-экологический кризис, начавшийся еще в 20-м веке, а также нужды и требования гражданского общества, сформированные в основном в 21-ом веке, приводят нас к выводу, что общественность должна быть в значительной степени вовлечена в процесс принятия решений, касающихся окружающей среды. Наиболее важной частью данного процесса является стадия разработки проектов нормативно-правовых актов, связанных с окружающей средой, где ожидается воздействие общества на содержание принимаемого решения. В настоящей статье рассмотрены вопросы, связанные с возможностью участия общественности на ранней стадии разработки проектов нормативных правовых актов, касающихся окружающей среды, когда еще открыты возможности рассмотрения всех вариантов, а государственные органы обязаны учитывать эти предложения и взгляды, и соответственно должным образом отразить их в принимаемом решении.

С учетом многоплановых связей обсуждаемой сферы со смежным законодательством, высокий общественный интерес к обсуждаемым вопросам, а также необходимость обеспечения более высокой степени прозрачности и публичности исходя из международных обязательств Республики Армения, мы предлагаем регулировать соответствующие правоотношения путем принятия решения правительства о "Порядке и условиях участия общественности в разработке проектов нормативных правовых актов, касающихся окружающей среды."

PUBLIC PARTICIPATION PROCEDURES AND CONDITIONS IN DRAFTING NORMATIVE LEGAL ACTS RELATING TO ENVIRONMENTAL MATTERS

Olympia Geghamyan

Assistant Professor of the YSU Chair of Civil Procedure,

Candidate of Legal Sciences

The global environmental crisis rooting back into the 20th century and the subsequently developed demands of civil society give rise to the conclusion that the public should at the largest possible extent be involved in the decision-making process relating to the environment. The most important part of that process encompasses the elaboration of normative legal acts concerning the environment, and this is where the public participation is expected to have its impact on the contents of decisions being adopted. The article discusses issues concerning public participation in early stages of development of draft regulations on environmental matters, when the door is still open for considering various options and government agencies ought to take into account those options or proposals and reflect them properly in decisions being adopted.

Considering the multifaceted links the field in question has with the related legislation and great publicity in comes cases, as well as based on the international commitments of the Republic of Armenia and the necessity to ensure a greater degree of transparency and public participation, we have proposed to a government decree on public participation procedures and conditions in drafting normative legal acts relating to environmental matters.

Բանալի բառեր՝ շահագրգիռ հասարակություն, որոշումների կայացման գործընթացին հասարակության մասնակցության գործընթաց, հանրային մասնակցություն շրջակա միջավայրին վերաբերող նորմատիվ իրավական ակտերի նախագծերի սշակման գործընթացին:

Ключевые слова: заинтересованная общественность, участие общественности в процессе принятия решений, участие общественности в процессе подго-

товки проектов нормативно-правовых актов, касающихся окружающей среды.
Key words: *the public concerned, public participation in decision-making process, public participation procedures in drafting normative legal acts relating to environmental matters.*